

Aplicacions especials de la idea de 'treure un objecte de dins o de sobre un altre': els pescadors de StPol usen *lóbá* absolutament per 'anar traient els palançons de l'aigua' (no *m'entretingueu que encara he d'anar a llevar*, 1930). A les suredes del Montnegre i Maresme *llevar* s'aplica a la pela o escorça del suro (Sant Pol, 1930); i en el Baix Empordà, on *llevar*, però, no es diu quan se li fa a un arbre per primera vegada (llavors, *espelegrinar*, veg. *PELAR*), però sí a les pelades successives (mentre que *pelar* no ho senten com a propi), nota de l'enyorat Pere Pla i Casadevall (Palafugell, 1976), digne company del seu gran germà.

Llivar per *llevar* és propi dels textos rossellonesos (només en les formes arrizotòniques): *livà*, *VidesR*, ms. B (=levà, P126v2); doc. ross. de 1308, *RLR VIII*, 155 (cf. *LleuresC*, pp. 296, 280).

Llevar taula o *llevar-se de dinar*: «ells --- cessaven de menjar ---: un dia que tots los --- senyors se *levaven* de dinar, pregaren al Capità fes venir allí lo gran philosoph ---», JoMartorell (Ag. II, 151); «meteren-se a la taula e començaren a menjar; mas la dona --- anvides menjava --- començà Curial a pensar molt ---; lo dinar se acabà e les *taules* foren *levades*, de què abdues les parts foren contentes», *Curial* (NCL. I, 35.15); d'on la locució *llewant-de-taula* per 'les postres', que ja trobem des del 1500: «després aportaren diverses viandas molt ben aparelladas, y quant hagué menjat de cada una de aquellas a son plaher, vingueren de moltes fruytas y otras confitures, per *llewant de taula*», *Hist. del Cav. Partinobles*; «SABORS: les derrerries y exaguant: bellaria; lo *llewant de taula*: secunda mensa», OPou (*ThPu.*, 194); s'ho anota Fontserè en el seu *DOrt*.

Aquesta accepció dóna lloc a una de secundària, per on ve a aplicar-se a tota cosa que ve després d'una altra; i, en particular, tocada musical després de l'ofici: «la festa major de Cabanes s'escou pel gener --- Pep Ventura --- se'n va anar a Cabanes --- de bon matí va passar a recollir-lo la tartana, perquè havien de tocar primer a l'església, i després farien el *llewant de taula*, dues sardanes a la plaça, i a dinar», Coromines (*O. C.*, 1224b2f.); Careta (*Barbr.*, p. 326) ho explica un xic diferent: «la passada que es fa per les festes majors dels pobles a las darrerries del dinar, en les que s'acapta pel Sant patró».

Llevar l'infant era el que feia la llevadora, per més que la seva tasca comprengué operacions molt més delicades i essencials que l'alçar de terra el nou nat que hi havia davallat des del ventre matern, però això donà nom al tot: «Santa Maria venc --- a Elisabet, e --- estec Sta. Maria ab la sua cosina --- e pensà d'ela; e quant l'enfant fo nat, ab les sues santes màs lo *levà de terra*, e pensà d'él --- aquel benauyrat infant ac 9 privileyes: --- és la mare del Se<n>yor qui-l *levà de terra*, e la lenga del seu pare fé parlar, e él ordonà lo seu bapisme, e mostrà Jhesuchrist ab lo dit, e ---», *VidesR*, 126v2 (trad.: «Mater Domini ipsum e terra *levat*», 356.33).

El derivat *llevadora* [1385] ha seguit essent la denominació normal en el català central i la més estesa en

el conjunt de la llengua (també a Mallorca: *DAMen*. i veg. *AlcM*), si bé *madrina* és la popular en quasi tot el cat. occid. (i el castellanisme *comadrona*, i el vague i pretensions *matrona* han fet estralls, sobretot en les regions meridionals). Però el nostre mot reprèn dellà els Pirineus: oc. ant. *levairitz*, aranes *era lleuadó* i en altres zones occitanes *una levadó(r)* (Alibert, *Gram.* I, 41);³ en un vell romanço (S. XVII o XVI): «un hijo parió la esclava - la Reyna una hija paría: / les *llevadores* són falses: les criatures cambien: / donen el fill a la Reyna y a la esclava dan la hija», MilàF (*Romilo.*, 242.19, recollit a l'Espluga de Fr., i ja en l'ed. 1853, n.º 24).

Amb variant sufixal, la versió recollida a Eivissa (242, I, 12) porta las *traydoras llevaneras*, que és encara el mot eivissenc usual («*llav-*», PzCabr.). Aquesta variant formativa és antiga i conté el sufix complex -AND-ARIA: ja figura en les *Glosses* catalanes de Munic, probablement compilades a Ribagorça c. 1400: «obstetrix: *lavandera* d'infants» (*RFgn.* xxiv, 250), en dialecte de lleu transició cap a l'aragonès, conservant encara -ND-; «lo temps del part --- la madrina o *llevanera*: obstetrix; la dida ---», OPou (*ThPu.*, 309).⁴

Llevar va usar-se també en el sentit d'«exceptuar»: «Tirant, yo só vengut ací per venjar la mort de --- K. de Muntalbà, germà meu, e --- per aquella requesta que mon germà vos volia combatre, aquella matexa vos combatré a tota ultrança, sens afegir ne *levar-ne* res --- veus ací la letra que mon germà vos féu --- tot lo que en aquestes lletres se conté, a ultrança vos ho combatré», JoMartorell (Ag., § 73; i, 237.7f.).

D'on la prep. *llevat* o *llevat de* (paral·lel a *tret de*, també usual en cat. central). En la forma usual, antigament es construïa sense *de*, i concordant (almenys originàriament) en gènere i nombre amb la cosa exceptuada (de *llevat de* no tinc notícia anterior a Belvitges): «en la paròquia de Pardines, *levat* lo vilar de Vilati<n>yós», Ribes, c. 1283 (*RLR IV*, 59); «l'Apostoli --- donà de tots los peccats que havíem feyts --- aquels qui en açò serviren a Déu en aquel loc tots fossen perdonats, *levada* roberia e logre e furt, car --- aquests --- no-ls podia perdonar menys de restitució», Jaume I (*Cròn.*, § 529, Ag., 509); quant a la concordança aviat hi hagué excepcions, almenys parcials (sobretot pel que fa al gènere), veg. *levats les sis dinades* en «La Destrucció de Jerusalem», ms. S. xv (*DAG.*); «són tots guarits e forts, *levats* dos que-n moriren en un dia --- *levat* aquests --- són tots guarits pessa ha», a. 1304 (Finke, *Acta Ar.* III, 128) (*AlcM* cita *levat aquela* i *levat lúries*, en un passatge lullhià, i un de 1284).

Avui s'ha generalitzat la construcció *llevat de* (modelada sobre l'alternativa *fora/fora de*), i encara que no gaire popular a Barcelona és usual sí fa no fa pertot: vegeu-ne exemples populars en el B-Emp. i a Mallorca, en *BDLC IX*, 231, però no ho és menys a l'Alt Emp., Maresme i moltes altres comarques del Princ. i del P. Val.: «*llevat* del retor, el vicari, el doctor --- vorém, dende 'l més gran al més xic --- treballant tots los dies, sense parar, en la llata d'espart», *MGadea* (*Terra*